

از روزهای رفته درس بگیریم

علیجان تهرانی

رئیس انجمن ویروس‌شناسی ایران

بحران کرونا برای تمام دنیا یک غافلگیری بزرگ بود. پیش‌بینی تمام محافل علمی این بود که در پاییز و زمستان سال ۹۸ یا همان ۲۰۱۹ منتظر یک پاندمی آنفلوآنزا باشیم که ماجرا به سمت دیگری رفت و درگیر شکلی از عفونت تنفسی شدید که کووید ۱۹ نام گرفت. ما هم خوشبختانه بخشی از آمادگی لجستیک مراکز بهداشتی کمتر و بیمارستان بیشتر را داشتیم؛ تخت‌های آی‌سی‌یو ما بیشتر شده بود و متخصصان و فارغ‌التحصیلان رشته‌های پزشکی ما هم به مراتب بیشتر شده بودند. در واقع زمان شروع پاندمی از جهت سخت‌افزاری شرایط تقریباً مناسبی داشتیم. اما بحث‌های سیاسی و اینکه سمت و سوی شیوع این ویروس از کجاست و منشأ آن چیست یا چه رویکردی خواهد داشت، همه در محافل مطرح شد. علاوه بر اینکه چنین بحث‌هایی، در محافل پزشکی هم بحث‌های خودمان را داشتیم. در دنیای سیاست، مسائل دیگری پیگیری می‌شد که تأثیر آنها شرایط را پیچیده‌تر می‌کرد. در کنار آن جامعه هم دستخوش موضوعات اجتماعی متفاوتی بود. در آن بین، دو اتفاق مشخص افتاد؛ یکی آمادگی‌ای که سیستم بهداشت و درمان ما از خود نشان داد و دوم ورود مستقیم عالی‌ترین مقام کشور یعنی مقام معظم رهبری در این موضوع که هم کار را به متخصصان امر سپردند و هم خودشان مستقیم آمدند و دستورالعمل‌های حوزه سلامت را ابلاغ کردند. در هر حال، این دو نکته مثبت وجود داشت. حال اینکه دست‌اندرکاران حوزه سلامت به درستی از این فرصت استفاده کردند یا نه، موضوع شایان بحثی است. متأسفانه در مقاطعی درگیر انحرافات در عملکرد بودیم؛ مثل اینکه جلوی ورود واکسن گرفته شد. در کنارش هم عوامل بیرونی مثل تحریم‌ها بسیار بر شرایط اثرگذار بود.

همچنین در داخل کشور نیز آن همبستگی و تخصص‌گرایی که باید در این حوزه به وجود می‌آمد، نبود. اما به تدریج که جلو رفتیم، خوشبختانه فضا بهتر شد. در واقع جوی که در مملکت به وجود آمد، مثل برنامه‌های قرنطینه که عنوان شد، بالا و پایین‌های زیادی داشت. باین‌حال، در بدنه اجرایی حوزه سلامت و بدنه اجرایی کشور، آن اهمیتی که باید در مدیریت بیماری باشد، نبود. در حوزه سلامت و بحث نیازهای آن زمان، ماجرای واکسن و کیت‌های آزمایشگاهی همه وسط آمدند و افرادی بودند که جانانه مسائل را پیش بردند. البته در کنار آن وجود برخی اظهارات شبه‌علم به جریانات سیاسی وارد شد که به هر حال آسیب‌زا بود؛ ولی خوشبختانه نتوانست به بدنه سلامت جامعه که محکم ایستاده بود و کارش را انجام می‌داد، آسیب وارد کند. با وجودی که نارضایتی‌هایی به وجود آمد، خوشبختانه جامعه سلامت در این مسیر تمام‌قد ایستاد و مسیر درست خودش را رفت و با فراز و فرودهایی که این بیماری در طول مدت خود داشت، توانست نسبت به خیلی از کشورها روند را به خوبی جلو ببرد. با وجود تمام مشکلات، کارنامه بدی نداشتیم و در کلیت موضوع کارنامه قابل قبول است. ما در حوزه واکسن در خشان بودیم. در حوزه ساخت کیت‌های آزمایشگاهی مولکولی ویروس‌شناسی موفق بودیم. در کلیت روند کار بیمارستان‌ها با توسعه کمی و کیفی بخش‌های مختلف آن خوب بودیم. اینها همه برای پاندمی‌های احتمالی آینده نکات مثبتی خواهد بود. البته در بحث این نوع اتفاقات، نبود جامعه‌شناسان و متولیان که ابعاد مختلف این موضوع را کنار هم قرار می‌دهند تا فرهنگ‌آفرینی کنند، دیده می‌شود. آنها می‌توانند جامعه را با یک وحدت رویه در جهت زندگی متناسب با بیماری کووید ۱۹ پیش ببرند. ما در این بخش‌ها متأسفانه نتوانستیم خیلی موفق باشیم. در بحث رسانه‌های هم آموزش و تعبیر درست دارای ضعف‌های جدی بود که می‌توان از تجربه آن روزها برای آینده استفاده کرد.

قطعاً یکی از مشکلات دیگری که باید به آن توجه کنیم، در مرحله اول کرونا یعنی کار در یک سال اول درگیری با کووید ۱۹ است که توجه کمتری به آن بوده و آن‌هم شبکه‌های بهداشتی است و اینها را جدی نگرiftیم. الان فرصتی است تا شبکه‌های بهداشتی را توسعه دهیم و آنها می‌توانند ما را مقاوم کنند و حتی در بحث بیماری‌هایی که این روزها در جهان شایع شده می‌توانند کمک‌کننده‌های جدی ما باشند و با کمک آنها می‌توانیم سیستم‌های مراقبتی قوی‌تری داشته باشیم.

تسریع در واردات واکسن

کرونا که در ایران تبدیل به چالشی بزرگ شده بود، در دولت سیزدهم به سرعت تحت کنترل درآمد و واردات واکسن تسریع شد

مروری بر بازار دارو و واکسن کرونا در ایران

شیوع کرونا در ایران بارها خبرساز شد. ثبت رکوردهای مداوم ابتلا به کرونا و مرگ‌ومیر ایران را به صدر اخبار رسانه‌های جهان برد. در سال ۹۸ و سپس ۹۹ بارها بازار داروی کشور با کمبود اقلام دارویی و درمانی کرونا مواجه شد. در بهمن و اسفند سال ۹۸ کمبود ماسک و اقلام ضدعفونی از سوی شهروندان ایرانی گزارش شد. کمبود شدید ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده قیمت این اقلام را جهشی کرد و همان زمان علی شریعتی، عضو هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی ایران در توییتی به نقش دلانان به کمبود ماسک اشاره کرده و در این رابطه نوشت: «قیمت ماسک ۵۰ عددی از ۱۴ هزار تومان به ۴۰ هزار تومان رسیده است. در هفته اخیر دلانان به شدت در حال خرید ماسک جهت صادرات هستند؛ این در حالی است که صادرات ماسک نیاز به مجوز دارد».

پس از آن در سال ۹۹ بارها کمبود انواع داروهای کرونا و تشکیل بازار سیاه برای آن خبری شد. در آذر سال ۹۹ مینو محرز، عضو ستاد ملی مقابله با کرونا، به ایرنا گفت داروهای متعددی در خیابان ناصرخسرو به نام داروی کرونا به قیمت ده‌ها میلیون تومان فروخته می‌شود که معلوم نیست از کجا می‌آیند و نیز مشخص نیست داروی گیاهی تولیدشده در کرمانشاه چطور بدون تأیید کمیته درمان کرونا وارد بازار شده است. او تأکید کرده بود که دوباره ناصرخسرو و بازار سیاه دارو شلوغ شده و دارویی که سه عدد آن مثلاً سه میلیون تومان بوده، به قیمت ۲۰ تا ۴۰ میلیون تومان در ناصرخسرو فروخته می‌شود.

کمبود سرم، داروهای رم‌دیسیور و داروهای تجویزی برای بیماران کرونا، کمبود کپسول اکسیژن و حتی تخت بیمارستانی، کمبود داروی قارچ سیاه و... همه و همه اقلامی است که کمبود آن در سال ۹۹ بارها گزارش شد.

از آن سو، وزارت بهداشت وقت نه‌تنها زیر بار کمبود دارو نمی‌رفت، بلکه برای واکسیناسیون کرونا هم تعلل زیادی به خرج داد و در حالی که خرید واکسن کرونا از سوی کشورهای همسایه شروع شده بود، حدود هفت ماه واکسیناسیون مردم ایران را عقب انداخت. در آن زمان نام کشورهایی مانند اکوادور، پاناما، قزاقستان و حتی ونزوئلا در فهرست خریداران واکسن به چشم می‌خورد، اما ایران نه‌تنها در این فهرست جایی نداشت، بلکه حتی نتوانسته بود سهمیه ناچیز خود را از طریق کواکس خریداری کند.

برای واردات واکسن بیخ نداریم!

مصطفی قانعی، رئیس بخش علمی ستاد کرونا، آن زمان به صداوسیما گفته بود ایران برای انتقال واکسن به کشور تجهیزات کافی و یخچال با دمای منفی ۷۰ درجه ندارد؛ بنابراین ایران به کواکس اعلام کرده است از سهمیه واکسن خود چشم‌پوشی می‌کند.

این گفته قانعی با واکنش رئیس سازمان هواپیمایی کشوری و وزیر راه مواجه شد. تورج زنگنه و محمد اسلامی گفتند تجهیزات برای انتقال واکسن کرونا به ایران فراهم است و هم هواپیمایی ماهان و هم هوا می‌توانند با یخ خشک به‌راحتی دمای مورد نیاز واکسن کرونا را تأمین کنند و به ایران انتقال دهد. گذشته از این برخی منتقدان قانعی هم نوشتند

که هواپیمایی امارات زنجیره انتقال واکسن کرونا را فراهم کرده است و بر فرض آنکه ایران واقعا تجهیزاتش را نداشته باشد، می‌تواند آن را از امارات اجاره کند. چندی بعد کمبود بودجه برای واردات واکسن مطرح شد و سپس عبدالناصر همتی، رئیس سابق بانک مرکزی، در صفحه اینستاگرامی‌اش نوشت تحریم و سخت‌گیری‌های آمریکا موجب شده است ایران نتواند به واکسن کرونا دست پیدا کند. مطابق ادعای او بانک‌های اروپایی از ترس تحریم آمریکا حاضر به نقل و انتقال پول واکسن نبودند!

تعلل در واردات واکسن باعث شد کرونا هر بار رکوردهای جدیدی از کشته‌شدگان بر جای بگذارد و پیک‌های جدید شیوع کرونا یکی پس از دیگری شکسته شود. در این میان هشتک واکسن بخیرید راه افتاد و بسیاری از مردم به کوتاهی دولت در واردات واکسن اعتراض کردند.

دولت دوازدهم اما در پاسخ به اعتراضات مردم مدام وعده می‌داد واکسن داخلی به تولید می‌رسد و نه‌تنها نیاز داخلی را پوشش می‌دهد، بلکه ایران تا خرداد سال ۱۴۰۰ تبدیل به قطب صادرات واکسن منطقه می‌شود.

این وعده و وعیدها اما به سرانجام نرسید و تا پایان خرداد سال ۱۴۰۰ دولت روحانی تنها حدود ۳.۵ میلیون نفر را واکسینه کرد؛ آن هم با واکسنی که وارداتی بود.

رئیس: برای واردات واکسن شخصاً تماس گرفتیم!

در دولت سیزدهم اما واردات واکسن تسریع شد. در همان ابتدای ورود ابراهیم رئیسی به ساختمان پاستور، او تأکید کرد که تهیه واکسن اولویت دولت سیزدهم بوده و برای واردات واکسن کرونا، وی شخصاً با بعضی کشورها تماس گرفته است. ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور ایران، در گفت‌وگوی زنده تلویزیونی در خصوص اقدامات برای مقابله با ویروس گفت: برای واکسن با کشورهای مختلفی تماس گرفتیم. این سیل ورود واکسن به کشور آغاز شد. من شخصاً با بعضی کشورها تماس گرفتیم. تهیه واکسن باید مسئله اول شود.

او کاهش قربانیان کرونا و دورقمی‌شدن مرگ‌ومیرها را دستاورد دولت خود خواند و گفت: فوتی‌های ما دورقمی است، اما حتی یک نفر هم زیاد است. در صدمین روز فعالیت دولت بیش از صد میلیون دز واکسن تزریق شده است؛ این در حالی است که آن روزها مردم دنبال واکسن می‌گشتند، الان ما دنبال مردم هستیم که بایند واکسن بزنند.

حالا بر اساس آخرین اعلام وزارت بهداشت تا یکم شهریور بیشتر از ۱۵۰ میلیون دز واکسن در ایران تزریق شده است. بر این اساس وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آخرین آمار واکسیناسیون کرونا را در کشور اعلام کرد که مطابق با آن در مجموع حدود ۶۴ میلیون و ۹۳۷ هزار و ۷۸۰ نفر در اول واکسن کرونا را دریافت کرده‌اند و ۵۸ میلیون و ۳۱۶ هزار و ۷۷۷ نفر دز دوم واکسن را دریافت کرده‌اند؛ همچنین ۳۰ میلیون و ۴۹۱ هزار و ۱۲۳ نفر دز سوم و بالاتر واکسن را نیز دریافت کرده‌اند.

با احتساب این تعداد، مجموع دزهای واکسن تزریق‌شده در کشور به شمار ۱۵۳ میلیون و ۷۴۵ هزار و ۶۸۰ مورد رسیده است. همچنین بر اساس اعلام وزارت بهداشت تا یکم شهریور تعداد مبتلایان به کرونا به حدود سه هزار نفر رسیده و تعداد فوتی‌ها حدود ۵۰ نفر در روز بوده است و در مجموع حدود ۱۴۳ هزار و ۵۰۰ نفر بر اثر ابتلا به کرونا جان باخته‌اند.